

‘ HOORT HET WOORD ! ‘

Wij zijn deze dienst op de eerste zondag van de Veertigdagentijd begonnen met tweemaal het woordje ‘Hoor!’

De eerste keer verwees het naar de oproep die herhaaldelijk klinkt in het boek van Mozes dat wij op de zondagen vóór Kerstmis op de voet zijn gevolgd. Daar was het een bezwering van Mozes: hoor, dat wil zeggen: ontbind je oren en luister, ‘effeta’ noemde Jezus het.

De tweede keer was het een klacht: ik wil wel, dat luisteren, maar ik kan het niet, ik durf het niet, ik ben nog niet geboren, ik hoor wel, maar ik hoor ook niet. Ik ben een dovemansoor.

Ik zeg dit, omdat ikzelf - en ik vermoed: meerderen onder ons – in ons verleden voor dat horen op een vreeswekkend en soms zelfs traumatisch spoor zijn gezet. Het ging dan vooral om het horen van die tien woorden, die wij ten onrechte de tien geboden leerden noemen. Velen van ons, ook ikzelf, zijn toen opgezaald met het beeld van een strenge en alziende god, die alles wist en zag wat je verkeerd deed, een soort potentaat die bij sommigen hun jeugd en kinderjaren grondig vergald heeft.

Om met dit verleden toch enigszins in het reine te komen, wil ik u vanmorgen voorstellen, om hier en nu samen in de oorspronkelijke tekst van die zg. tien woorden te duiken. Met die tekst is in de loop der eeuwen grondig en genadeloos gemanipuleerd. Maar wat staat er en wat staat er niet? En wat betekenen die woorden eigenlijk?

Ik heb kinderen uit ons midden gevraagd, nu aan jullie die tekst rond te delen, zodat wij hem in handen en voor ogen hebben. Kinderen, omdat Jezus ooit over hen heeft durven zeggen: ‘uit de mond van kinderen zul je het horen’ (Matt. 21,15-16). Tijdens die ronddeling zullen we zingen: dit is het woord dat ik jou geef (nr.248). Laten we zingen.

-o-o-o-o-

Dit is dus het woord dat ik jou geef. Die ‘ik’, dat is Mozes, maar vooral door zijn mond de Levende zelf. En die ‘jou’, dat is enkelvoud, dat wil zeggen: dat ben ik, dat ben jij, dat is ieder van ons.

Het wezenlijke en het centrale woord van deze tien is het eerste: ‘Ik, de Levende, ben jouw God die jou uitgeleid heb uit het land Egypte, uit het diensthuis’. Daar staat geen komma: ‘die jou heb uitgeleid’ is dus geen bijzin, het is een definitie, een presentatie van God zelf. De woordvoerder, de Levende, is bij wezen een bevrijder, mijn, jouw bevrijder. Dat is zijn autobiografie. Hij is zelfs met mij meegegaan, hij heeft mij vergezeld, naast mij en vóór mij uit, op de weg naar bevrijding, naar een nieuwe toekomst; hij is zelf met mij die weg gegaan. Dat is zijn definitie, zijn signalement.

Maar dan komt het. Die tekst dateert ongeveer van drie- of vijfduizend jaar vóór Chr., en is gesteld in het Hebreeuws. Toen het christendom opkwam, moest die tekst vertaald worden in het Grieks en in het Latijn. En toen is het gebeurd. Die vertaling heeft, zeer spoedig vermoedelijk, het eerste woord, die definitie van God, die zelfopenbaring, ingekort en dus verminkt door die wezenlijke zin te versmallen tot ‘Ik ben jouw God’ en het vervolg weg te laten. De christelijke vertaling heeft daardoor de tekst geamputeerd, gekortwiekt en vleugellam gemaakt. De Levende, bij wezen de bevrijder, werd daardoor een strenge, gebiedende en wurgende God, het tegendeel en het verraad van de God die van zichzelf zegt dat hij vóór mij, vóór ons is. Hoevelen van ons hebben toen van die strenge en gebiedende God een trauma opgelopen, een gapende wond die nog altijd schrijnt en kneust, en dat nog wel in de naam van een verhaal dat precies het tegenovergestelde wil zeggen.

Want. De Tien Woorden zijn bevrijdingswoorden. Ze maken los in plaats van te binden. Ze zijn iets heel anders dan ge- of verboden. Zij zijn de zichtbaarmaking, de belichaming van het waarachtige bestaan van ieder mens: weg uit het diensthuis, weg uit de slavernij, weg uit de onderhorigheid, de knechtschap. De tien woorden zijn daarom stuk voor stuk een

bewegwijzering om uit je eigen slavenhuis te komen en wis en waarachtig mens te worden. Ze zijn richtingwijzers, paddestoelen, een kompas, om mijn en jouw bevrijding te kunnen vinden: hoe word ik nu een mens?

Als er gezegd wordt: jij zult niet moorden, betekent dit niet alleen en zelfs niet allereerst, dat je de evenmens geen mes tussen de ribben mag steken, maar vóór alles dat je hem of haar niet mag ontmenselijken door hem of haar te beroven van zijn of haar leven en toekomst. Elke onderdrukking, elke uitwijzing van een mens is bloedschuld.

En 'jij zult niet stelen' betekent niet zozeer dat je de bezittingen van de ander niet mag inpikken, maar dat je hem of haar moet gunnen mens te zijn en te zijn en te hebben zoals hij of zij is. Eigendom van jouw persoonlijke vrijheid is de Levende in jou. Jij, ik mag daarom een mens niet gijzelen.

En het zesde woord luidt niet 'gij zult geen onkuisheid doen' maar 'jij zult niet echtbreken', dat wil zeggen: jij zult de trouw die je iemand beloofd en toegezegd hebt, niet terugnemen naar jezelf toe en die ander verloren laten gaan.

En 'jij zult niet buigen voor afgoden' verwijst niet naar hoofddoekjes of keppeltjes, maar naar de slavernij van hebzucht, van je eigen goden maken, met name van de Ba'al, want Ba'al betekent *hebben*, en is de onverslijtbare heb-god, de graai-god.

Ieder van de tien woorden is dus een richtsnoer, om het juk van geestelijke verslaving, zoals berusting in onrecht, valse zekerheid of eigen waan af te werpen en niet op jezelf of op de vrijheid van de ander te bezuinigen. De tien woorden zijn de Magna Charta, die wijst hoe een mens leven moet, waarachtig leven, en hoe hij of zij dit samen met de evenmens kan doen. Zij vormen een oriënteringstafel voor je leven.

Daarom vertelt een oude legende, dat tijdens dit spreken Gods op de Sinaï geen vogel zong, geen rund brulde, het suizen van de zee ophield en geen schepsel bewoog; de hele natuur luisterde in ademloze stilte.

Ik zeg dit alles hier en zo helder mogelijk om ons en mijzelf te bevrijden, los te maken van een juk dat mij en jou ooit is opgelegd en dat niets met de Levende te maken had. Ik, jij, wij zijn bang gemaakt op grond van een aberratie; wij zijn – sta mij toe dat ik het zo zeg – bedonderd en met een levensgrote kluit in het riet gestuurd. Laten wij daarom hier en nu plechtig met elkaar afspraken, dat wij de uitdrukking 'De Tien Geboden' vanaf nu niet meer in de mond nemen en dat wij al die angsten en bibberaties van toen hier in de afvalput gooien en nieuw en bevrijd gaan leven.

Om dat te kunnen, gaan wij daarom hier op de komende zondagen van de Veertigdagentijd luisteren naar woorden, hoge woorden van profeten. Profeten zijn geen voorzéggers, voorspellers van wat gebeuren gaat. Profeten zijn vóór-zegggers, zij gaan ons vóór en leren ons hoe het is.

Vandaag lezen wij voor uit woorden van de profeet Hosea. Hij leefde en trad op in het noordrijk Israël in de jaren 780 tot ongeveer 720 v.Cr. Toen hij optrad, kende het land economische en politieke bloei enerzijds en een godsdienstig verval anderzijds. Hosea gaat dan ook te keer – en hoe! – tegen het volgen van de afgod Ba'al, de heb-god, de graai-god, en probeert de kinderen Israëls weer op de weg te zetten van de tien woorden. Het is duizenden jaren ná de Sinaï.

Of.... zijn het er tweeduizendentwaalf en is het vandaag, hier? Laten wij horen. In ademloze stilte.

j.n.

Litt.: Jakob J.Petuchowsky, De stem van de Sinaï. Een rabbijns leesboek bij de Tien Geboden. Uitg.Ten Have, Baarn, 1984.

Schalom Ben-Chorin, Die Tafeln des Bundes. Das Zehnwort vom Sinai. Uitg. .J.C.B.Mohr, Tübingen, 1979.

Alfons Deissler, God bevrijdt. De tien geboden, een poging tot nieuw verstaan. Serie 'Van exegeese tot verkondiging.' Deel 27. Katholieke Bijbelstichting, Boxtel, 1976.

De Tien Woorden in de Mekhilta. Vertaald, ingeleid en voorzien van commentaar door drs. M.van Loopik. Uitg. Meinema, Delft, 1987.